

nisme afzonderen, en zich inwendig geestelijk sterken, om, als de martelaarsperiode nogmaals naderende is, de mannen en vrouwen, ja tot zelfs de maagden en jongelingen onder ons te verwekken, die met een Hallelujah op de lippen den dood, dien men hun berokkent, kunnen tegen gaan. Het was met het oog hierop, dat wij in dagen als we thans doorworstelen, ons niet in een gewone dogmatische uiteenzetting van het probleem der Kerk verliezen mochten. Het feit, dat Kerk en Staat aan de finale scheiding zijn toegekomen, eische, in de huidige omstandigheden, eene aan alle voorafgaande algemeene uiteenzetting.

Dr. A. K.

„Toen was het avond geweest en morgen geweest.”

En God noemde het licht dag, en de duisternis noemde Hij nacht. Toen was het avond geweest, en 't was morgen geweest; de eerste dag.

Gen. 1:5.

Wij verstaan den avond en den morgen niet, gelijk ze in het Scheppingsverhaal zijn opgenomen, en in de wet der Tien Geboden zoo scherpe toelichting ontvingen. In het begin van Genesis I wordt niet eerst van den morgen gesproken, en eerst daaropvolgend van den morgen die daagt, maar de avond en dus, zoo ge walt, ook de nacht gaan voorop, en daarna wordt eerst uit de donkerheid van den nacht en van den avond de morgen van den dag geboren.

Het is vlak het omgekeerde van wat wij in ons spraakgebruik over de donkerheid en over het licht verstaan. Bij ons gaat de morgen voorop, volgt op den morgen de dag, en komt er eerst dan sprake van een avond die invalt, en in verband hiermede van een nacht die 't leven om ons heen verdonkert. Toch is ongetwijfeld het spraakgebruik in het Scheppingsverhaal veel juist en spreekt ons veel rechtzamer. Eerst de donkerheid, en dan door Gods majesteit in die donkerheid het licht doorbrekende en alzo de dag om verlichtende en verkwikkende met zijn glans n.

Dit spruit hieruit voort, dat wij rekenen met wat ons in ons dagelijks leven overkomt en met wat we in dit gewoon dagelijks leven gewaar worden. En dan natuurlijk beginnen we met uit de nachtelijke rust wakker te worden. Gewekt staan we dan op en bewegen ons voortwaarts om aan 't leven om ons heen deel te nemen. En eerst daarna, als die dag aliep, tredt voor ons de ure van den avond in, die voorbereidt voor den komenden nacht. Veelal verslaat dan ook de lezer van de Schrift de betekenis van dat vooropstellen van den avond niet. Wij vooral, in het noorden van Europa wonend, kunnen ons den avond niet anders voorstellen dan als invalend nadat de dag aliep en verlicht is, en een dag die met den avond begint, zoo, sprak ons niet toe.

En toch valt er niet aan te twijfelen, of het Scheppingsverhaal, dat den avond eerst laat invallen, en eerst uit den nacht den morgen laat geboren worden, is 't eenig juiste.

Alles hangt er hier aan, of ge afreken van ons menscheijk bestaan en onze menscheijke gewaarwording, dan wel van datgene waarmee God in zijn Almachtigheid ons leven heeft ingezet. Bij nadereken gevoelt ge toch aanstands, dat de Schepping en het gewoen van den tijd, dat ons naar de Schepping verwijst en de eerste Schepping herdenken doet, niet rekent na ons zondig bestaan, en alzo evenmin naar de verlossing die ons in ons zondig bestaan is aangebracht, maar terug rekent tot in de eerste periode toen de mensch nog in geen zonde gevallen was, en uit dien hoofde ook zijn levens-existentie niet rekende naar de gevolgen van zijn val, maar eeuwiglijk naar de oorspronkelijke inselling van ons menscheijk leven, gelijk ons God dat in zijn Scheppingsdaad had toebedeeld.

Tot zelfs in de wet der Tien Geboden spreekt zich dit zoo klaarlijk uit. Natuurlijk is de wet der Tien Geboden niet onmiddellijk na de Schepping, maar eerst in Mozes' dagen en aan ons gevallen geslacht gegeven. Er kan derhalve in die ind ukkende wet niet een e's dan aan zondaren, en in verband met het machige Genade-werk aan Israël, en met Israël aan ons, de eerste ware levensregel geschonken worden. Maar juist de verwijzing van de Tien Geboden naar wat uit de Schepping, die Gods Almacht wrocht, zes streeks volgt, spreekt deswege nog te sterker. Zes dagen zou Israël arbeiden en al zijn werk volbrengen, doch dan zou 't ook met het werken uit zijn. Ware de mensch ongezond in en had hij zich verspreid over een onzondig wereld, zoo zou 't in die reïne, onbedorven wereld alles naar eisch van de oorspronkelijke instelling der Sch'pping zijn toegegaan. De oorspronkelijke natuurwet zou in den eerst geschapen natuuraanstaat geëeracht en geschilderd hebben. Dit nu kon na den val in zonde niet alzo zijn. Vandaar dat van de zeven dagen der week hier aanstands zes dagen worden afgenomen, en zulks met het bevel en de order, dat de gevallen en nu door God weer geredde mensch in die zes dagen de jammerlijke gevolgen van den val in zonde draagen, en al zijn handenarbeid en geestesbezigheid zoo doorzetten en voltooien. Doch juist wij dit niet anders kon, en de gevallen menscheijk het juk der slavernij al de jaren zijns levens torsen moest, treedt nu met het Sabbathgebed hierin een breuke, en die breuke breekt den zevenden dag uit elke week uit, om dien eeuwig heiligen Sabbathdag te hergeven aan zijn oorspronkelijk Scheppingskarakter, en zelfs het vee in die gunste te doen deelen.

De zevende dag, zoo spreekt de Heere zich in Exod. XX: 10 zoo klaarlijk uit, wordt van de overige zes afgezonderd. In die eerste zes dagen der week draagt de gevallen menscheijk zoo ontrentende gevolgen van zijn ontrouw, die hij tegen zijn God gepleegd heeft. Die zes dagen kan 'n mag hij niet vrij uitgaan. Die zes dagen moet hij met inspanning van al de hem ten dienste staande krachten aan zijn strafvrij wijden. In die eerste zes dagen kan er van vrijpraak geen schijn of schaduw intreden. Die eerste zes dagen is elk mensch gebonden en gehouden, om den last des levens, die hem in zijn arbeid is opgelegd, met trouw en ijver, met bescheiden en niet volhardend te draagen. Maar daarna is zijn gewone levensstaat dan ook volbrengend. De zevende dag is niet zijn dag, maar is de Sabbath des Heeren, en dan zal hij geen werk doen. Hij zelf niet, maar ook zijn kinderen en zijn huisgenooten niet. Op den zevenden dag

moet ook zijn dienstknecht en dienstvaand vrij uitgaan. Ja zóóver wordt die volstrekte exceptie van den Sabbath doorgezet, dat zelfs het vee, dat hij bezit, dien dag der ruste niet voor het verrichten van arbeid kan gebezigd worden. Het komt met den Sabbath alzo hierop neder, dat deze dag der ruste van het gewone leven wordt uitgezonderd, van den gewonen gang des levens wordt afgesneden, en derwijs geheel op zich zelf wordt gesteld, dat 't op dien dag is, of althans zijn moet, als ware de Scheppingsorde niet geschonden, als had geen zonde 't menscheijk leven bedorven, en als ging nog 't oorspronkelijke Scheppingsleven ongestoord en ongehinderd door.

Dit nu staat er niet, als ware zulks een gebod en leerregel die alle eeuwen door voor alle kinderen der menschen gelden zou. Een ieder wist toch in Israël, dat de Christus zelf in dien slaafschijn 'n den Sabbath niet gehelligd had. Maar wel moest er een overbreukelijke wet voor Israël zijn, die voor Israël de heugenis van den staat vóór den val zou doen voortleven, en uit den nieuwen toestand heel 't volk steeds van Godwege naar de oorspronkelijke reïne, onzondige schepping terugroepen.

Die schepping nu bracht toen, en brengt nog, steeds den stelligen eisch met zich, dat de Sabbath niet uit onze berekening, maar uit Gods ordinantie zal voortkomen. En zoo nu genomen sprak het vanzelf, dat de Heilige Schrift van meet af den nieuwen dag beginnen laat, waar hij van Godwege begint, en niet waar wij menscheijk aem doen aanvangen. En dan kon er geen verschil van inzicht opkomen. Bij den Heilige toch gaat de voorbereiding van den Sabbath aan het vieren van den Sabbath vooraf en kan er niet eerst op volgen. Die voorbereiding nu ligt in de donkerheid en in den grauw tint van de avondure. Als de avond intreedt is de dag volbrengend, en begint de daaropvolgende dag zich gereed te maken om te verschijnen. Dus is het onze God die den nieuwen dag voor ons gereed zal maken, en dat gereedmaken geschiedt dan doordien God de Heere nogmaals in de donkerheid en in de grauw tint van den nacht teruggaat, om daaruit opnieuw de heerlijkheid van het morgenlicht te voorschijn te doen komen. Niet God zelf heeft dit licht van noodde. Van alle eeuwen her ontbreekt dit licht dan ook geheel. De aarde was woest en ledig en duisternis was op den afgrond. En toen eerst is ter zijner ure de Almachtige tot die duisternis der Schepping afgedaald, en heeft Hij in die Schepping de vonk van een hoogeren lichtglans ontstoken. God zeide: daer zij licht! en toen was het licht er. Geheel dit beviel en deze zorg Gods zing alzo aan het uitbreken van het licht vooraf. En zoo was het toen eerst de donkere avond geweest, zonder een schijnsel van glas of gloed. Maar uit die duisternis brak toen ten slotte het wonder licht door, om door God en van Godwege uit lofter genade ons met den glans van wat de zon brengen zou, te verrijken.

Dr. A. K.

Amsterdam, 9 Januari 1920.

Evenzeer als door den oorlog, die achter ons ligt, het politieke antagonisme verscherpt en het sociale leven der volkeren zoo ontvriest is, dat we met bange vrees de toekomst tegengaan, geldt dit ook van de Kerk van Christus in het algemeen. En wat haar zedelijke invloed en wat haar machtspositie in de wereld aangaat, is er zeker geen oorzaak om te roemen dat de Kerk van Christus vooruit is gegaan.

Het moeilijke probleem, in hoeverre de oorlog een slechten of goeden invloed heeft uitgeoefend op de religieuze gezindheid der volkeren, is zeker niet zoo gemakkelijk te beantwoorden. Het feit zelf, dat het Christendom, dat een twintig eeuwen lang de volkeren geleid had, niet in staat bleek een dergelijke uitging van haat en hebzucht te voorkomen, heeft zonder twijfel veler vertrouwen in het Christendom geschokt. Daarbij kwam, dat de dienaren der Kerk in de verschillende landen, waar de oorlog woedde, in ste van op vrede aan te dringen, veeleer alles hebben gedaan om de volkshartstochten te prikkelen. Van hun hooge en heilige roeping om dienaren van Christus te zijn, werd al zeer weinig begrepen; het nationale belang gaf den toon aan. En wel heeft de Paus van Rome als hoofd der Roomsche-Katholieke Kerk van meet af tegen al de barbaarschheden en gruwelen van dezen oorlog geprotesteerd en niets onbeproefd gelaten om de volkeren tot vrede te brengen, maar wat baatte dit, waar juist uit de vruchteloosheid dezer pogingen wel bleken is, hoe weinig invloed zelfs de Roomsche Kerk meer bezit. De vrede kwam niet door den Paus, maar door Wilson's bemiddeling tot stand. En op de Conferentie te Parijs, waar over het lot der wereld beslist werd, was de Paus niet eens vertegenwoordigd en telde zijn woord niet mee.

En daarbij kwam in de tweede plaats, dat het feit zelf van dezen oorlog met al zijn gruwelen van menschenlating en landverwoesting, in menig hart de bange vraag deed opkomen, hoe dit te rijmen was met de belijdenis, dat God de Heere alle ding regert? Hoe kon de Christelijke Kerk het regiment der wereld toekennen aan een God, die als Vader zijne kinderen liefheeft waar de werkelijkheid veeleer zou doen gelooven aan de heerschappij van demonische machten, die alle rampen uit de hel ontketend hadden om het menscheijk geslacht ten verderve te voeren?

Dat beide factoren, en deze onmacht der Kerk om de ellende van dezen oorlog van ons af te wenden en deze schrijnende tegenstelling tusschen de werkelijkheid om ons heen en de belijdenis der Kerk, in menig hart het geloof ondermijnd en aan het wankelen gebracht heeft, lijdt dan ook geen twijfel. De afval van de Christelijke Kerk, vooral onder de arbeiders, is nooit groter geweest dan in onze dagen. Bij scharen verlaten zij de Kerk of onttrekken zich aan haar hoede en gaan naar het socialisme over. Wat heeft de vroeger oppermachtige Roomsche Kerk nog in Oostenrijk en in België te zeggen? Wat heeft de Lutherische Kerk in Duitsland, wat de Calvinistische Kerk in Hongarije kunnen doen om de sociale revolutie te

keeren? Het Christendom verloor evenveel als het socialisme won. En is hetzelfde niet in ons land en onze groote steden bij de jongste stembus gezien?

En wel staat hiertegenover, dat het bankroet, dat de dusver gevolgde staatkunde, die steunde op militarisme en machts-geweld, gemaakt heeft, weer bij de nobeler geesten het oog heeft doen opengaan voor de ideële goederen der menscheijkheid; dat men vraagt om recht en gerechtigheid en door een volkerenbond de volkeren verzoenen wil; maar hoog kunnen we uit Christelijk oogpunt deze geestesrichting niet aanslaan, omdat zij veelmeer van humanistische ideeën dan van het Christelijk geloof uitgaat. Indien, evenals na de Napoleontische oorlogen, een machtig Revell, een weer opleven van de Christelijke vroomheid onder de volkeren gezien werd, zou er hopen zijn voor de toekomst. Maar wie kan van zulk een geestelijk Revell onder de volkeren ook maar iets bespeuren? Noch bij de overwinnende noch bij de overwonnen volkeren is van zulk een weeropleven van het religieuze besef sprake. Men hoort van een danswoede, die over de wereld is gekomen; van een al schaafteloozer kleed der vrouw; van een nagen van publieke vernakelijkheden; maar van een vragen naar God hoort men niet. Zelfs niet bij die volkeren, die het zwaarst onder dezen oorlog geleden hebben en in den bangsten nood verkeeren. Het: noodleert bidden, schijnt voor onzen tijd zijn betekenis verloren te hebben. In steden, waar de honger rondwaart en de diepste ellende heerscht, staan de kerkgebouwen leeg en zijn de danslokalen vol.

Is zoo de zedelijke invloed van de Kerk al zeer gering geworden, ook haar machtspositie heeft geen geringe schade geleden. De eens zoo machtige Griekse Kerk in Rusland, die elke Protestantische Kerk in ledenaantal verre overtrof, bestaat niet meer. Zij is onder den aanval van het Bolsjewisme ineens gestort. Wat van haar puinhoopen nog terecht zal komen, wanneer een ordelijk bewind zegeviert, kan niemand voorspellen. Maar de invloed en macht, dien deze Kerk eens op het volksleven uitoefende, krijgt ze nooit weer terug. Als Staatskerk heeft ze voorgoed afgedaan. Van haar rijkdommen en bezittingen is ze beroofd. Haar Bisschoppen en priesters zijn doodgemarteld. En hoeveel bezwaren men ook hebben moge tegen deze Griekse Kerk met haar opgaan in ritualisme, met haar versteende orthodoxie, toch mag men niet vergeten, dat ook deze Kerk nog altoos een Christelijke Kerk was, dat van haar nog een Christelijken invloed op 't volk uitging en dat de haat van het Bolsjewisme niet het verkeerde in deze Kerk, maar het Christendom zelf gold.

Ook de Roomsche Kerk, al is zij uitwendig nog de machtigste onder alle Christelijke Kerken, is niet ongedeerd uit dezen oorlog te voorschijn gekomen. Aan het Protestantisme is vaak verweten, dat het als gevolg de revolutie meebrengt. Maar de historie heeft dit wel anders geleerd. Juist in die landen, die nog altoos als Roomsche gelden, heeft de revolutie gezegevierd en is elke band met de Kerk verbroken. In Frankrijk is de Kerk van al haar eigendommen en bezittingen beroofd. In Italië staat het politiek gezag lijnrecht tegenover den Paus en sluit hem zelfs van den Volkerenbond uit. Oostenrijk-Hongarije, welks vorstenhuis nog het langst onder alle dynastieën aan Rome trouw bleef en de steun was van den Paus, viel uiteen, verjoeg den Keizer en riep een socialistische republiek uit. In België, dat in het Protestantisch Duitsland het meest ultra-montaanisch was, ging het denzelfden weg op. Welken invloed kan Rome hier nog doen gelden? En in Spanje woelt en gist het zoo, dat elk oogenblik een revolutie kan uitbreken, die aan het wettig gezag een einde maakt en daarmede ook aan den invloed van de Roomsche Kerk op het volksleven.

Maar ook het Protestantisme is uit dezen oorlog niet ongedeerd te voorschijn gekomen. Het zwaarst leed de Lutherische Kerk in Duitsland. Van huis uitgewoont op Staatsmacht te leunen, heeft de Lutherische Kerk nooit als de Gereformeerde in een zelfstandige organisatie kracht gezocht. En nu door de ruwe hand der Revolutie het huwelijk tusschen Staat en Kerk ontbonden is, staan de Lutherische Kerk wel bange dagen te wachten. Op politiek terrein heeft de Lutherische Kerk geen den minsten invloed meer. Indien de staats-school — en een vrije Christelijke school kent Duitsland niet — nog niet geheel ontkerstend wordt, dan is dit niet aan het verzet der Lutherische geestelijkheid, maar aan de politieke macht van de Roomsche staatspartij te danken. Het socialisme moet het Centrum te vriend houden, om niet in den afgrond van het communisme onder te gaan; daarom wordt nog met de belangen der Kerk gerekend. Maar om de Lutherische Kerk denkt het socialisme niet. En nu de band tusschen Staat en Kerk ophield en daarmede alle Confessionszwang in welken vorm ook verdween, zal men zien, hoe vooral de Protestantische Kerk haar leden bij duizenden verliezen zal. Al mag de plattelandbevolking nog aan het Christendom trouw blijven, onder de arbeiders, die in de steden wonen, is een Christen een uitzondering. De innerlijke band met de Kerk is reeds lang gebroken; en nu de Staat ophield de Kerk te bevoorrecht, valt ook de uitwendige band weg. Zelfs de Christelijke door wordt voor het kind van den arbeider niet meer gevraagd.

Dat de Gereformeerde Kerken er beter zijn afgekomen, stemt ons zeker tot dankbaarheid. Zwitserland en Nederland, en oudsher de Gereformeerde landen, bleven door Gods genade en voor de oorlogse-llende en voor den gruwel der revolutie

bewaard. Engeland, dat vooral om het daartoe behoorende Schoolland tot de Gereformeerde volkeren kan gerekend worden, zag zijn machtspositie zelfs vergrooten. En nog sterker was dit het geval met Noord-Amerika, waar de Gereformeerde Kerk in haar verschillende schakeeringen nog altoos een hoofdmoment in het volksleven vormt. Maar al zijn we daarvoor dankbaar, we mogen toch niet vergeten, hoe ernstige schade de Gereformeerde Kerk in Hongarije leed, niet alleen onder het Bolsjewistische regiment, maar evenzeer door het afscheuren van een deel van Hongarije, om dat bij Roemenië te voegen. Hoe donker onze Calvinisten in Hongarije zelf de toekomst van hun Kerk inzien, is bekend.

Is dus de machtspositie der Christelijke Kerken in Europa, wanneer men de Gereformeerde landen uitzonderd, door den oorlog en door de revolutie, die er een gevolg van was, zoo ernstig gedeerd, dat het de vraag is, of men nog van een Christelijk Europa spreken kan, nog bedenkelijk wordt dit, wanneer men ziet, hoe in 't Oosten het heidendom een macht ontwikkelt, die de vraag doet opkomen, of in de toekomst het Christendom nog den teugel van het regiment aldaar in handen houden zal. Noch aan Engeland, noch aan Nederland is het gelukt, hoe groot hun politieke invloed ook was, om den geest dezer Aziatische volkeren om te zetten en voor het Christendom te winnen. De Zending, vooral sinds 't begin der vorige eeuw met kracht ter hand genomen, mocht enkele personen winnen, maar geheele volkeren te kerstenen vermocht ze niet. Noch in Engelsch-Indië, noch in onze koloniën is een Christelijke Volkskerk ontstaan. Het Mohamedanisme heeft wel invloed gekregen; zijn zendelingen hebben de kunst verstaan om een goed deel dezer volkeren voor den Islam te winnen, maar onze zendelingen vermochten dit niet. Maar ook het Mohamedanisme wist niet veel meer dan den uitwendigen vorm om te zetten. In den grond zijn deze volkeren heidensch gebleven. Zoolang deze heidensche volkeren nu tot het Christelijk Europeesche ras als een superieur ras opzagen, leverde dit nog minder gevaar op. Maar hierin is een kentering gekomen. Japan zelf, een door en door heidensche staat, kwam tot een krachtsontwikkeling, waardoor het de evenknie van de Europeesche Staten werd. Zijn hulp werd eerst in dezen oorlog gezocht om de Deutsche koloniën in te nemen en de duikboten op zee te vervolgen, en thans, waar alle Europeesche staten, oorlogsmoede, den strijd tegen het Bolsjewisme opgeven, moet Japan Azië tegen dit gevaar verdedigen. Dat het dit belangeloos doet, geloof wel niemand. Japan met zijn overbevolking en expansiezuucht wacht alleen het geschikte oogenblik af om op het vasteland van Azië zijn bezit uit te breiden. Maar wat de geheime plannen van Japan ook mogen zijn, heel Azië voelt, hoe in Japan een macht ontstaat is, die het met de Europeesche machten duft opnemen, en met het geloof in de superioriteit van Europa is het uit. Azië voor de Aziaten wordt de bezielende leus. De voorgij van de Europeesche staten is men moe. In Engelsch-Indië kwam het al tot een opstand. In onze eigen koloniën is het verre van rustig. En de vraag is, hoe lang het nog duren zal, voordat heel Azië opstaat om het juk af te werpen?

Het zoo innerlijk verzakte en verdeelde Europa zal aan dit groeiend verzet geen weerstand kunnen bieden. En als Azië met zijn bevolking, die alle andere werelddeelen verre overtreft, met zijn onmetelijke schatten en hulpbronnen, uit zijn indolente opstaat en als nieuwe wereldmacht op het toneel verschijnt, dan zal deze macht een heidensche macht wezen. En niet alleen zal daarmede aan de hegemonie van het Christendom een einde gemaakt zijn, maar de worsteling om de wereldheerschappij zal niet kunnen uitblijven en tot een nog veel bitterder strijd, dan we thans aanschouwen hebben, moeten leiden.

Zoo wordt de Christelijke Kerk door twee gevaren in de toekomst bedreigd. Innerlijk door het steeds toenemend ongelooft en den afval van God onder de Christelijke volkeren zelf. Het ongelooft, dat vroeger alleen bij de intellectuelen gevonden werd, dringt al meer tot de volksklassen door. De band, die uit historische traditie nog aan de Kerk bond, zal al losser worden en geheel worden verbroken. Waar de arbeidersklasse zich van de regeermacht meester maakt, zullen de Kerken van allen invloed beroofd worden en allen Staatssteun verliezen. En zelfs al zou de staatsmacht niet gebruikt worden om het Christendom uit te roeien en te verdelgen, zoals in Rusland is geschied, men zal hoogstens de Christelijke Kerk als een secte duldten. Haar al-beheerschende invloed op het volksleven zal voorbij zijn.

En niet minder ernstig is het gevaar, dat de Christelijke Kerk uitwendig bedreigt, doordat het heidendom, dat dusver wegschoot bij onbetekenende volkeren of bij volkeren die, hoe massaal ook in aantal, geen krachtsontwikkeling bezaten, zoodat de Christelijke Staten de teugels van het wereldregiment in handen hadden, zich tot een Staatkundige macht zal ontplooiën, die heel een werelddeel voor zich opschiet. En niet alleen dat, dan alle Europeesche invloed zal worden buitengesloten, maar ook voor de zendingssactie zal geen plaats meer worden overgelaten. Terwijl het de vraag is of deze heidensche wereldmacht met Azië tevreden zal wezen en niet evenals het Mohamedanisme, uit Azië op Europa zal aandringen om nu zijn overmacht aan het Christendom te doen gevoelen.

Men zegge niet, dat dit een te donker gekleurd beeld van de toekomst der Christelijke Kerk is. Wie het profetische woord kent, weet, hoe beide gevaren, waarop we

wezen, ons voorspeld zijn en het steeds toenemend ongelooft in de Christelijke Kerk zelf, en het weer opwaken van de heidensche macht, in de Schrift onder den naam van Gog en Magog aangeduid. En wie zal zeggen, of de vervulling dezer profetie niet zeer aanstaande is?

De reputatie van onze predikanten.

Het is in onze dagen schier mode geworden op de predikanten af te geven. Aan hun prediking, hun ijver, hun werk ontbreekt schier alles. Vooral de jongeren zijn met deze critiek zeer mild. Niet alleen in wereldsche kringen, die met de Kerk hebben gebroken, maar ook in de kringen der Kerk zelf.

Het is daarom wel goed, dat Prof. Dr. Is. van Dijk het eens voor onze predikanten in het algemeen oppam. Hij deed dat in een brochure onder den titel: *De Reputatie van onze predikanten*, bij de Hollandia-drukkerij te Baarn uitgegeven. En al is het kwaad, waarop Prof. Van Dijk wijst, wellicht in onze Kerken niet zoo groot als in de Hervormde Kerk, omdat over het algemeen ons Gereformeerde volk zijn trouwe dienaren wel in eere houdt, toch kan het lezen van het pleidooi ook in onze kringen geen kwaad, vooral voor de jongeren. En al vreezen we, dat ook door dit professorale vermaan het nog niet uit zal wezen met het voortdurend op de tong brengen van de dominee's, toch kan dit ernstige woord er toe bijdragen, dat, gelijk hij het uitdrukt, door onwettelijke critiek op de predikanten minder stof wordt gegeven voor conversatie op Askalon's straten" en beter verstaan wordt, dat onze predikanten, d.w.z. de ernstige en trouwe werkers onder hen, er recht op hebben waardig en sympathiek behandeld te worden".

Geen gunst maar recht.

II.

Ofschoon het besluit der Nationale vergadering in 1798 om de zoogenaamde geestelijke goederen, d.w.z. de goederen, waaruit de predikantstractementen dusverre door den Staat betaald werden, tot nationaal eigendom te verklaren en ze voor andere doeleinden te bestemmen, voor de rechtsaanspraken der Kerk niet van zoo beslissende betekenis is geweest, als men gewoonlijk aanneemt, omdat dit besluit de facto nooit is uitgevoerd, zooals later aangetoond zal worden, toch raakt de vraag of de Nationale vergadering tot deze confiscatie het recht had, zoozeer het hart van de rechtsgeestelijke zelf, waarom het hier gaat, dat we meenen deze vraag eerst onder de oogen te moeten zien.

Mr. Van Apeldoorn nu meent in zijn betoog deze vraag in bevestigende zin te moeten beantwoorden. Uitdrukkelijk verklaart hij, dat noch in 1798 noch daarna ontieniging of roof tegenover de Kerken heeft plaats gevonden, maar dat de Overheid volkomen gerechtigd was om deze goederen te nationaliseren. Vraagt men nu op welke gronden Mr. Van Apeldoorn dit doet, dan geeft hij daarvoor twee gronden aan.

Vooreerst, dat deze goederen van hun oorsprong af nooit eigendom van de Kerk zijn geweest, maar zelfstandige stichtingen. Reeds daarom zou van ontieniging of roof tegenover de Kerk niet gesproken kunnen worden, want men kan iemand niet beroven van wat hij niet bezit.

En in de tweede plaats wijst hij er op, dat de Overheid tijdens de Republiek een soeverein beschikingsrecht over deze goederen heeft uitgeoefend. Krachtens dit beschikingsrecht stelde zij de inkomsten dezer goederen destijds beschikbaar voor de betaling der predikantstractementen van de Gereformeerde Kerken, wat daaruit voortvloeide, dat zij deze Kerken als de ware Christelijke Kerk in ons land erkende. Maar toen zij, na de omwenteling in 1795, ophield de Gereformeerde Kerken als de ware Kerk te erkennen, stond het aan haar te bepalen, wat zij met deze goederen wilde doen, of de inkomsten voor andere doeleinden bestemmen of deze goederen in 's Lands schatkist storten ten bate van het Rijk. De Nationale vergadering in 1798 zou dus niet anders gedaan hebben dan wat de Gereformeerde Overheid vroeger had gedaan. Ze zou evenzeer over deze goederen als Souverein haar beschikingsrecht hebben uitgeoefend. Zoo komt hij dan tot de conclusie, dat er noch in 1798 noch daarna onrecht aan de Kerken is geschied, waaruit dan van zelf volgt, dat de Kerken nu geen de minste aanspraak op deze goederen meer kunnen doen gelden.

Nu staan de meeste juristen, wat dit laatste punt betreft, ongetwijfeld aan de zijde van Mr. van Apeldoorn. Prof. Buys in zijn nog altoos gezaghebbend werk over de Grondwet verwijst naar verschillende juristen van naam, die, evenals Mr. van Apeldoorn, de rechtsaanspraken der Kerk op deze goederen ontkennen, en sluit zelf zich bij dit gevoelen aan. Uit het feit, dat de Overheid vroeger jure publico de inkomsten dezer goederen toegewezen heeft aan de Kerken, volgt niet, zoo zegt hij, dat de Kerken nog een rechtstittel op deze goederen kunnen doen gelden. Het schijnt daarom schier vermetel, wanneer een niet-jurist het waagt tegen deze uitspraak in verzet te komen. Te meer omdat Prof. Hora Rengers Siccam indertijd geschreven heeft, dat theologen onbevoegd waren over dit juridische vraagstuk mee te spreken en dit aan de juristen hadden over te laten. Gelukkig gaat Mr. van Apeldoorn niet zover; hij zegt alleen, dat theologen, die de rechten der Kerk op deze goederen volgehouden hebben, daarvoor nooit rechtsgronden hebben aangevoerd. Ik meen dus

op een wel rekenen, w waarom d voorkomen Trouwens, is dit niet. vragen bij van het Ker van rechtva oordeelen k

En dan merkt, dat over dit o niet alleen over eens, rechtens ge kan doen d dit doen, d Rechtsschool alleen niet v worpen wor zouden deze wel degelijk als geheel o hoord hebbi goederen d Reformatie z opgehouden haar verbode niet meer den deze g den zijn. D deren gecon genomen het komsten de meerde predi aanspraak o Gereformeer Want de pret dat zij de w de vroegere l wezen, waarm had te houde waren nieuw deze goeder de Overheid i deze goeder worden warr te betalen, k andere doelei schatkist over

Tegen deze Mr. W. H. d zijn dissertatie de Gereform Nederland opp ten opzichte ook ten oprich aangetoond, h stelling was. E is daarna door en zijn leerling Apeldoorn beh een nauwkeur steld, hoe, i deze kerkelijke na de Reforma dit onderzoek thans beschikk zoals geen ju zijn beschikking

Vraagt men deze Rechtsche ik ze aldus te l 10. dat deze dom zijn gewe noch als gehe dacht, maar d waren, d.w.z. f maar krachtens stemd om uit kerkgebouwen houden, de pa te salarieren, zoodat elk deze stemming had.

20. dat bij d deze goederen n ze alleen onder l nomen heeft, i beheiders verv gelast heeft, d goederen voortaa ten betaald zoud 30. dat de O dezer goederen tractementen bes zij de Gereform als de ware Ke als een nieuw o wettige voortzetti telijke Kerk. D door de Overheid

Het scherp v ting, die deze Re rechtstoestand deze gangbare opvatting te duidelijk in he behoeven te wijs staan de opvatting Maar juist daarom hoe Mr. van Apel van den rechtst goederen deelt, u Overheid met de tot de conclusie k nale vergadering deze goederen tot verklaren, evenzeer feitelijk niet ander logische conclusie. Gereformeerde Ove vroeger had gedaat O.i. volgt daaruit

P. KRUMING, LITT. gevermaatschappij E. 1919.

De schrijver van M. v. L. o., is thans v Uitgevermaatschappij. Hoewel overgegaan lev'n, heeft het onder Wanner men het onder letterlijk n riu van k zou men het lang niet men hem hoorde zing